

YABANCI DİL ÖĞRENMEDE YAŞ FAKTÖRÜ

Yrd. Doç. Dr. Nazan TUTAŞ*

Yabancı dil öğrenmede uygun yaş olup olmadığı konusuna şimdiye kadar kesin bir açıklama getirilememiştir. Ancak çocukların ikinci bir dili yetişkinlere göre daha kolay ve çabuk edindikleri ve sezgisel bir dil kabiliyetine sahip oldukları kanısı yaygındır. 1960'larda ortaya atılan "kritik dönem" hipotezine göre (Lenneberg, 1967; Penfield & Roberts, 1959), ikinci dil öğreniminde kritik dönem ergenlik çağına kadar olan dönem olarak kabul edilmektedir. Nörolojik araştırmalara göre insan beyni gelişip olgunlaştıkça beynin iki yarım küresinin görevleri de ayrılmaktadır (Laterizasyon). Sağ yarım küre gelişimini daha önce tamamlamakta, duygusal ve sosyal ihtiyaçları kontrol etmektedir. Sol yarım küre ise analitik ve sıralı düşünmeyi üstlenmektedir. Dil öğrenme fonksiyonları da beynin sol yarısı tarafından kontrol edilmektedir. Laterizasyonun 2 yaş civarlarında başlayıp ergenlik döneminde tamamlandığı iddia edilmektedir (Lenneberg, 1967). Krashen ise dil öğrenme merkezinin gelişimini tamamlamasını 5 yaş ile sınırlı tutmaktadır. Kritik dönem hipotezine göre laterizasyon tamamlandıktan sonra beynin sol yarısındaki öğrenme merkezi elastikiyetini kaybetmekte ve bu nedenle öğrenme yetisi azalmaktadır (Lenneberg, 1967; Penfield & Roberts, 1959).

"Kritik Dönem" hipotezi son yıllarada pek çok araştırmacı tarafından sorgulanmakta ve tartışılmaktadır (Genesee, 1981; Harley, 1989; Newport, 1990). Dil öğrenmeye ne kadar erken yaşta başlanırsa o kadar iyidir görüşünü (Krashen, Long & Scarcella, 1979) okul ortamında yapılan bazı araştırmalar desteklememektedir. Okulda 11 yaşında Fransızca öğrenmeye başlayan İngiliz çocukların 7 yaşında Fransızca'ya başlayanlara göre ikinci dil testlerinde daha başarılı oldukları

* Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

belirlenmiştir. (Stern, Burstall, & Harley 1975). Kritik dönem hipotezinin sadece telaffuz alanında geçerli olduğu savunulmaktadır. Eğer kişi laterizasyondan önce ikinci dil öğrenmeye başlarsa, o dili anadili gibi aksansız öğrenebilmektedir. Ancak bu, asla 'kritik dönem' sonrası dil öğrenmeye başlayanlar başarısız olacak demek değildir. Bazı dilbilimciler beyinin elastikiyetini kaybetme yaşı olduğunu kabul etmekle birlikte bu yaştan sonra, hatta yetişkin yaşında da dili mükemmel derecede öğrenebileceklerini belirtmektedir. Yule (1985) özellikle yazma alanında İngiliz yazar Joseph Conrad'ı örnek vererek İngilizceyi Polonya aksanı ile konuşmasına karşın İngiliz edebiyatının en iyi örneklerini verdiğini vurgulamaktadır.

Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, ne kadar erken yaşta ikinci bir dil öğrenmeye başlanırsa o dili o kadar aksansız öğrenmek mümkün olur. (Asher & Garcia, 1969; Oyama 1976). Amerika'ya göç eden çocuklar üzerine yapılan karşılaştırmalı araştırmada 1-6 yaş arasındaki göçmen çocukların % 68'inin, 10-13 yaş arasındakilerin ise sadece %7'sinin dili aksansız öğrendikleri saptanmıştır. Bu da gösteriyor ki, konuşma kaslarının koordinasyonunda bir yaş sınırının varlığı söz konusudur. (Cedden, 1995). Deneyimlere göre ilerleyen yaşla birlikte telaffuzda aksan daha az dikkate alınıyor. McLaughlin'e göre (1992), nöropsikolojik nedenlerin yanı sıra bunun sebebi ikinci dilde fonoloji öğretmeyi yeterince anlayamamış olmamız olabilir. Eğer daha ileri yöntemler (bilgisayar aracılığı ile olabilir) geliştirilirse yetişkinlerin de aksansız ikinci dil edinmesi mümkün olacaktır. Ancak çocukların bir yabancı dilin telaffuzunu daha çabuk öğrenebilmeleri, yabancı dili bütünüyle daha çabuk öğrenecekleri anlamına gelmez. Çünkü bilindiği gibi sözdizimsel ve biçimbilgisel beceriler, sesbilgisel becerilerden bağımsız olarak gelişir (Uslu, 1998). Bu nedenle çocukların aksansız telaffuzları ve akıcı konuşmalarından dolayı bıraktığı etki yanıltıcı olabilir.

Stern'e göre (1976) her yaşın dil öğrenmede avantajı ve dezavantajı vardır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki yaşça daha büyük ya da daha küçük kişiler dil öğrenimleri sırasında farklı dilsel alanlara ağırlık vermekteler. 3-7 yaş arasındaki çocuklar fonolojik öğelerle ilgilenirken biraz daha büyük çocuklar (8-9 yaş) morfolojik sistemle ve 9 yaş üzerindekiiler ise ağırlıklı olarak leksikal ve sentaktik yapılarla ilgilenmektedirler. Bunun nedeni olarak da çocukların bilişsel (cognitive) ve üstdilsel becerilerinin gelişimlerdeki farklılıklar

gösterilebilmektedir (Cedden, 1995). Ayrıca küçük ve daha büyük çocukların yetişkinlere göre daha çabuk öğrendikleri ve genç ve yetişkinlere göre öğrendiklerini daha çabuk unuttukları saptanmıştır. Çocuklarla yetişkinlerin kıyaslandığında deneysel araştırmalar göstermiştir ki gençler ve yetişkinler kontrollü şartlar altında çocuklara göre, telaffuz alanı hariç, daha başarılı olmuşlardır (Asher & Price, 1967).

Son yapılan Nörolojik araştırmalar göstermiştir ki her ne kadar çocuklarda ve erişkinlerde dil öğrenimi farklı ise de beyin gelişimindeki farklılıklardan dolayı yetişkinler daha üstün bir dil öğrenme yetisine sahiptirler. Yetişkinlerin avantajı semantik ilişkileri anlama ve gramatik duyarlılık gibi üstdilsel beceriler ile sorumlu sinir hücrelerinin yaş ile gelişmesidir. Özellikle leksikal ve sentaks alanlarında yetişkinler çocuklara göre daha başarılıdırlar. Formal durumlardaki araştırmalara göre yetişkinler 10-14 ve 8 yaş gurubuna kıyasla morfoloji ve sentaks alanlarında büyük bir farkla üstünlük sağlamaktadırlar.

Buna rağmen, hala çocukların yetişkinlerden daha çabuk ve kolay dil öğrendiği inancı devam etmektedir. Fakat şunlar göze alınmamaktadır: iletişim kurarken çocuklardan beklenenler ile yetişkinlerden beklenen konuşma tarzı çok farklıdır. Bir çocuğun kurduğu cümleler yetişkinlere kıyasla daha kısa ve basit, kullandıkları kelimeler daha sınırlıdır. Oysa yetişkinlerden beklenen, ikinci dili de ana dillerindeki olgunluk ve dil hakimiyeti ile konuşmalarıdır. Çocuklardan bu beklenmez. Bu nedenle çocukların daha çabuk ve hızlı öğrendiği düşünülmektedir. Ancak kontrollü şartlar altında yapılan araştırmalarda hem formal hem de informal öğrenme koşullarında, yetişkinlerin küçük çocuklardan daha iyi performans gösterdiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Tokdemir'e göre (1997) dil öğrenimini etkileyen faktörlere gelişim psikolojisi açısından bakıldığında daha sağlıklı bir sonuca varmak mümkün olacaktır. Ergenlik yaşı kişinin düşünce yapısında değişikliği ve sosyal kimlik bilincini beraberinde getirdiği içindir ki genelde bu dönem dil öğrenmeye başlamak için uygun bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte esas belirleyici etmenler kişisel motivasyon, öğretim metodu ve diğer sosyal çevre faktörleridir. Bu faktörlerin olumlu yönde gelişmesi halinde ise dil öğrenen kişinin hangi yaşta olduğu pek fazla önemli olmamakta, dil öğrenmede başarılı olmak mümkün olmaktadır (Tokdemir, sayfa 57).

ÖĞRETMENİN ROLÜ

Dil psikolojisinde bir yabancı dilin öğrenimi ile edinimi arasında ayırım yapılır. Edinim, bir yabancı dilin bilinçsizce ve yaşam içinde kendiliğinden öğrenilmesidir. Örneğin bir çocuğun oyun oynarken bazı konuşma biçimlerini kapması gibi. Buna karşılık öğrenme ise formal koşullar altında (örneğin okulda, derste) gerçekleşir ve daha bilinçlidir. Yetişkinler dilsel öğeleri ya da yapıları bilinçli olarak öğrenirler ve ders gibi formal öğrenme koşullarını bilinçli ve çözümleyici çalışma yöntemlerini tercih ederler. Bütün bunlar göz önüne alınarak öğretilere görevler düşmektedir. Öğretmenler öğretim tarzlarını ve yöntemlerini öğrenenlerin ihtiyaçlarına göre düzenlemelidirler.

Her ne kadar küçük çocuklar yetişkinlere göre daha çabuk öğrenirler kanısı yaygın ise de öğrendiklerini çabuk unutmaları ve özellikle kelime ve gramer kurallarını öğrenirken tecrübeli yetişkinlerin kullandıkları 'öğrenileni hafızada tutma' tekniklerinden ve diğer öğrenme stratejilerinden haberdar olmamaları bir dezavantajdır. Bu yüzden küçük çocuklara sınıfta dil öğretmek aslında daha zordur.

Motivasyon ve kendine güven gibi duygusal (affective) etkenler dil öğreniminde çok önemlidir. Bir çok yetişkin gençlere göre başarısızlıktan daha çok korkarlar bu nedenle öğretmenlerin bu stresi ortadan kaldıracak ve öğrencilerde kendine güven duygusunu geliştirecek ortamlar yaratmaları gerekmektedir. Sınıf içi çalışmalarda telaffuzda yapılan sık düzeltmeler ve hatasız konuşma beklentisi yetişkinlerin aktif katılımını engelleyecektir. Öte yandan, grup içinde, kendi aralarında çalışmalarına izin vermek, dili üretmek yerine anlamalarına yoğunlaşmak ve hataları sık sık düzeltmek yerine iyi yönde gelişmelerini övmek yetişkinlerde kendine güveni geliştirecek ve dil öğrenmelerini olumlu yönde güdüleyecektir.

Yetişkinler yabancı bir dili genellikle belli amaçlar için öğrenirler: İş hayatında etkili olabilmek, kariyer yapabilmek, yabancılarla kolay iletişim kurabilmek ya da başka işlevsel amaçlar için. Bu nedenle yetişkinler kendilerine kısa vadede yararlı olabilecek şeyleri öğrenmek isterler, sıkıcı ya da gerçek hayatla ilişkisiz materyalleri kabullenmezler. Bu nedenle öğretmenler bu tip dil öğrencilerine uygun materyal seçmeye dikkat etmelidirler. İyi güdülenmiş bir yetişkin ne amaçla olursa olsun başarılı olacaktır.

SONUÇ

İkinci dil öğrenme alanında yapılan çalışmalar, çocukların ikinci bir dili çok daha kolay ve çabuk öğrendikleri kanısının çoğunlukla yanlış bir gözlem olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çocuklar da tıpkı yetişkinler gibi yabancı dil öğrenirken bir çok zorlukla baş etmek zorundadırlar. Benzer şartlar altında, yetişkinler sentaktik ve morfolojik yapıları çocuklara göre daha iyi kavramakta, genç öğrenciler gramer ve leksikal yapıları daha çabuk öğrenmekte, çocuklar ise morfolojik ve fonetik öğeleri yetişkinlere göre daha hızlı algılamaktadır. Telaffuz konusunun ise yaşın artması ile birlikte büyüyen bir öğrenme sorunu oluşturduğu düşünülmektedir.

Yabancı dil öğrenme sürecini yönlendiren çeşitli etkenler vardır: Biyolojik koşullar, bilişsel ve duygusal etkenler, öğretim metodu ve sosyal ve çevresel etkenler. Bu etkenlerin olumlu yönde gelişmesi halinde dil öğrenen kişinin hangi yaşta olduğu pek fazla önemli olmamakta, dil öğrenmede başarılı olmak mümkün olmaktadır. Öğretmenlerin bu etkenlerden haberdar olmaları ve farklı yaşlardaki çocuk ve yetişkinlere dil öğretirken onların ihtiyaç ve isteklerine göre öğretme yöntemlerini düzenlemeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Asher, J.J. & Garcia, R. (1969). The Optimal Age to Learn a Foreign Language. *Modern Language Journal*, 53, 334-341.

Asher, J.J. & Price, B.S. (1967). The Learning Strategy of a Total Physical Response: Some Age Differences. *Child Development*, 38, 1219-1227.

Cedden, G.E. (1995). İkinci Dil Ediniminde İçsel (Intern) Etkenler. *TÖMER Dil Dergisi*, 37, 29-35.

Genesee, F. (1981). A Comparison of Early and Late Second Language Learning. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 13, 115-127.

Harley, B. (1989). *Age in Second Language Acquisition*. San Diego: College Hill Press.

Krashen, S., Long, M., & Scarcella, R. (1979). Age, Rate, and Eventual Attainment in Second Language Acquisition. *TESOL Quarterly*, 13, 573-582.

Lenneberg, E.H. (1967). *The Biological Foundations of Language*. New York: Wiley.

McLaughlin, B. (1992). *Myths and Misconceptions about Second Language Learning: What Every Teacher Needs to Unlearn*. University of California, Santa Cruz, Educational Practice Report:5

Newport, E. (1990). Maturational Constrains on Language Learning. *Cognitive Science*, 14, 11-28.

Oyama, S. (1976). A Sensitive Period for the Acquisition of Nonnative Phonological System. *Journal of Psycholinguistic Research*, 5, 261-284.

Penfield, W. & Roberts, L. (1959). *Speech and Brain-Mechanisms*. Princeton: Princeton University Press.

Stern, H.H., Burstall, C., & Harley, B. (1975). *French from Age Eight or Eleven?* Toronto: Ontario Institute for Studies in Education.

Stern, H.H. (1976). Optimal Age, Myth or Reality? *The Canadian Modern Language Review*, 32, 3.

Tokdemir, A. (1997). *Dil Edinimi ve Yabancı Dil*. Ankara: Sam Yayınları.

Uslu, Z. (1998). Dil Öğrenmede Çocuklar Daha mı Başarılı? *TÖMER Dil Dergisi*, 70, 19-29.

Yule, G. (1985). *The Study of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.